

Wrażliwość międzykulturowa uczniów i studentów z Polski i Ukrainy na różnych etapach edukacji w Polsce

Streszczenie

Celem podjętych badań jest uzyskanie danych na temat wrażliwości międzykulturowej i jej funkcjonowania u uczniów i studentów z Polski oraz Ukrainy w jednej przestrzeni szkoły podstawowej, średniej i wyższej. Większość objętych badaniami osób z Ukrainy przybyła do Polski po wybuchu wojny w 2022 roku. Polacy i Ukraińcy reprezentują obie płcie w przedziale wiekowym od 12 do 22 lat. Mieszkają i/lub uczą się w Zielonej Górze, Poznaniu, Murowanej Goślinie, Białymstoku, Orli, Krakowie, Chełmcu i Rzeszowie.

Tematem rozprawy są wybrane aspekty porównawcze dotyczące postrzegania przez Polaków i Ukraińców różnic i podobieństw kulturowych pomiędzy krajami w obrębie szkolnictwa, relacji z rówieśnikami, nauczycielami, rodzicami, Innym, używanego języka we wspólnej komunikacji oraz systemu aksjologicznego, w tym zaufania i tolerancji. Ważnym celem badawczym jest także identyfikacja dobrych praktyk w zakresie pracy z osobami z doświadczeniem migracyjnym oraz wskazania ewentualnej luki edukacyjnej w polskim systemie edukacji formalnej w obszarze edukacji międzykulturowej z osobami odmiennymi kulturowo oraz stworzenie rekomendacji dla praktyki edukacyjnej (dla instytucji i nauczycieli) w zakresie rozwijania komunikacji międzykulturowej i jej komponentów, w tym wrażliwości międzykulturowej.

Badając różnice kulturowe między Polakami i Ukraińcami, autor doktoratu wykorzystuje rozumienie wrażliwości międzykulturowej wypracowane przez Guo-Minga Chena i Williama J. Starostę oraz Milтона J. Bennetta. Zwraca się ku wybranym elementom kultury i tego, w jaki sposób je postrzegają w swoim życiu i interpretują osoby objęte badaniami. Naukowa refleksja wspierana jest metaforą kultury jako góry lodowej, której mniejsza część – wierzchołek – oznacza widoczną i szybko rozpoznawalną część kultury (m.in.: język, kulinaria). Znacznie większa część kultury (np. wartości, przekonania) jest ukryta. Jednak znacząco wpływa na tę dostrzegalną i dlatego warto podjąć wysiłek eksploracji tego, co młodzi Polacy i Ukraińcy sądzą o sobie i kulturze kraju sąsiada. Temu właśnie służy badanie wrażliwości międzykulturowej Polaków i Ukraińców za pomocą wywiadu częściowo ustrukturalizowanego oraz analizy zastanych dokumentów (m.in. raportów, dobrych

praktyk) związanych z aktywnością polskich szkół i wyższych uczelni w zakresie edukacji międzykulturowej i kompetencji do komunikacji międzykulturowej. Praca składa się z pięciu rozdziałów:

Rozdział I. – zawiera teoretyczne podstawy pracy: zaczyna się od namysłu nad pedagogiką międzykulturową i etnopedagogiką oraz znaczeniem interdyscyplinarności w badaniach międzykulturowych, w tym komparastyki kulturowej. Następnie pojawia się omówienie obowiązujących paradygmatów w badaniach międzykulturowych oraz charakterystyka kompetencji międzykulturowych w wybranych koncepcjach teoretycznych i rozróżnienie pojęć: wielokulturowość, międzykulturowość, transkulturowość. Kolejnym elementem są definicje komunikacji międzykulturowej w kontekście globalizacji i glokalizacji oraz charakterystyka filozofii dialogu i filozofii międzykulturowej. Rozważania spaja analiza systemowa pojęcia wrażliwość międzykulturowa za pomocą metody pentabazy, z której wynika znaczenie inteligencji emocjonalnej i empatii w rozwijaniu wrażliwości międzykulturowej. Rozdział kończy omówienie koncepcji szoku kulturowego w kontekście grupy badawczej z Ukrainy oraz opis wybranych różnic kulturowych między Polską a Ukrainą.

Rozdział II – jest próbą opisu polskiej rzeczywistości edukacyjnej po 24 lutego 2022 roku w kontekście sposobów organizacji edukacji dzieci i młodzieży z Ukrainy w Polsce oraz analizy porównawczej polskiego i ukraińskiego systemu oświaty. Każda następna część tego fragmentu rozprawy eksploruje to, co się dzieje w przestrzeni szkoły oraz wyższej uczelni - omówione są przede wszystkim wyzwania komunikacyjne związane m.in. z nauką języka polskiego jako obcego oraz współpracą szkoły z rodzicami uczniów z Ukrainy. Autor doktoratu przygląda się również zauważonej przez MEN oraz odpowiednie zapisy w polskiej strategii migracyjnej roli asystentów międzykulturowych, których obecność w polskiej szkole pomaga sprawnie budować klasę wielokulturową gotową na integrację dzieci i młodzieży z obu krajów w ramach międzykulturowych aktywności.

Rozdział III. – stanowi metodologię badań własnych w paradygmacie jakościowym z omówieniem przedmiotu i celów badań, opisu problemów badawczych oraz wykorzystanych metod, technik i narzędzi badawczych (wywiad częściowo ustrukturyzowany, analiza dokumentów) oraz charakterystyki grupy badawczej, czasu i metodyki badań. Całość kończy przedstawienie koncepcji etyki w badaniach osób niepełnoletnich oraz dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym.

Rozdział IV. – został poświęcony analizie wyników badań własnych i ich dyskusji w perspektywie analizy tematycznej wywiadów częściowo ustrukturyzowanych.

Rozdział V. – zawiera przegląd dobrych praktyki, rekomendacje (dla instytucji, nauczycieli) oraz kierunki przyszłych badań w obrębie wrażliwości międzykulturowej i edukacji międzykulturowej.